

біологічні, історичні, філософські, філологічні, психолого-педагогічні, а також фахові методики.

Значно полегшує роботу з текстом видання вміщені в ньому кілька іменних покажчиків. Насамперед це покажчик авторів і співавторів опублікованих у «Віснику» матеріалів (загалом – 1659 імен). До честі укладачів, вони зуміли віднайти й подати додаткову інформацію про територіальне знаходження авторів публікацій. Доречним є й перелік 240 імен, які згадані в публікаціях чи рецензіях. Найбільш інформативним виявився покажчик авторів – викладачів та аспірантів ЧНУ (437 позицій). Тут знаходимо відомості про їхні наукові ступені, вчені звання та посади на час публікації. Втім, із певних об'єктивних причин укладачі допустили тут певні інформаційні лакуни.

Звертає на себе увагу об'ємність видання: 382 сторінки А-4 (30,7 ум. друк. аркушів), надзвичайна ретельність укладачів у опрацюванні матеріалу, повна відповідність бібліографічних описів чинним національним стандартам. Попри певні недоречності неprinципового характеру (наприклад, окремі технічні погрішності друку), вітчизняна бібліографія поповнилася ще одним цінним виданням прикладного характеру. Воно може бути корисним науковцям, суб'єктам навчально-виховного процесу, а також усім, хто цікавиться історією вищої освіти та сучасної науки. Насамкінець зазначимо, що вийшла друком лишень перша частина видання. В майбутньому буде підготовлено друга частина вказаного покажчика, що віддзеркалить публікації на сторінках «Вісника» в наступний період його функціонування.

Лариса Лисиця

Темченко А.І. Традиційні замовляння: семантичні трансформації та обрядові парадигми. Монографія. – Черкаси: ІнтролігаТОР, 2014. – 572 с.

Замовляння як архаїчний жанр народної творчості продовжує приваблювати увагу українських і зарубіжних учених, оскільки є джерелом дослідження міфу. У процесі його тривалого вивчення видається можливою реконструкція давніх вірувань і звичаїв, що становить цінний матеріал для антропологів, етнологів та істориків культури.

На початку рецензованої монографії автор презентує методи дослідження, які базуються не лише на творчому переосмисленні наукових здобутків попередників, а й демонструють новітні підходи у вирішенні низки питань, передусім місця лікувальних замовлянь у системі традиційного світосприйняття, з'ясування стереотипності міфологічного мислення, що дає змогу розглядати замовляння з різних позицій.

А. Темченко уявляє замовляння як обряд у його цілісності, який відбиває основні принципи магічного лікування, що виявляються у відповідних мотивах і образах, зокрема звертань до небесних світил як зразку закономірності й незмінності; символічному проходженні хворого через смерть і його нове народження, що дозволяє провести паралелі з шаманськими практиками; апеляціях до міфологічних персонажів, християнських святих, прашурів, текстовому і числовому кодуванні, специфічній структурній і звуковій організації. Основною ознакою замовляння, на думку автора, є його формульність, що пояснює знакову природу цього різновиду народних уявлень як мегаметафори.

Цікавим у монографії є також пошук нових шляхів аналізу замовляння як цілісної системи, яка складається з самодостатніх і водночас нерозривно пов'язаних між собою частин: специфічних звукосполучень, лексичних конструкцій, образних висловлювань, синтаксичних одиниць, сталих словосполучень.

На думку дослідника, міф і міфоритуальна практика є тим елементом, що визначає наскрізну символіку замовляння, тому його поетична форма визначена ним як міфопоетична. Аналіз конструктивних особливостей та художньої символіки замовляння здійснено саме під цим кутом зору, що суттєво розширює уявлення про функції цього народного уявлення (зокрема, як методу традиційної психотерапії), дає змогу рельєфніше визначити його місце у світогляді народу.

Оригінальне трактування окремих обрядів лікувальної магії, знаковості особи знахара, авторська класифікація хвороб, аналіз традиційних замовлянь у контексті архаїчної міфо-

ритуальної практики індоєвропейських народів безперечно складають наукову новизну та цінність рецензованого дослідження, принагідно засвідчують глибоку наукову ерудицію автора.

На наш погляд, запропонована структура монографії дозволяє не лише чітко й логічно викласти, а й аргументувати матеріал. Заслужують також схвалення широка джерельна база дослідження та використані новітні методи наукового аналізу.

Зміст монографії А. Темченка складається з двох основних частин («рівнів»), котрі репрезентують її основні положення. Поділ монографії на «рівні» пояснюємо логікою викладу матеріалу, який є не стільки послідовним, скільки одномоментним. Тобто другий розділ не є логічним продовженням першого, бо висвітлює ту саму проблему лише, так би мовити, з іншого погляду. В межах «першого рівня» розглянуто формальну сторону магічного тексту, з-поміж іншого – його семантичну морфологію: звукову організацію (голосні, приголосні, звуконаслідування), ритміку, синтаксис, поетику, діалог. Автор послідовно розвиває думку про те, що форма обрядового тексту не є випадковою, а спрямована на ефективність певної обрядової дії.

У другому розділі («рівні») увагу приділено семантиці змісту (онтології) лікувального тексту, а саме в контексті міфологічних уявлень слов'ян вивчається сакральна анатомія. Тіло людини осмислено як своєрідний космос, воно є одухотвореним («Тілесна душа»), персоніфікованим («Голова») та структурованим («Кістяк»). Органи життєзабезпечення і відтворення є священними, тому асоціюються з сакральними об'єктами космосу («Міфологічна синонімія «щире серце / червона кров», «Тілесний низ», «Міфологічні пари «вода-молоко» / «вогонь-залізо» / «сіль-очі»). Крім тілесного, значну увагу приділено числовому коду. На переконання автора, число є важливим засобом міфотворення, що поєднує слов'янську традицію з культурами інших цивілізацій, зокрема давньогрецькою, давньоіндійською, європейською (Розділ 2 «Семантика чисел та числівників»).

Поважне місце у монографії посідає вивчення сакрального часу і простору, значення яких виходять за межі лікувальної традиції (Розділ 3-4 «Категорії часу і мета часу», «Просторова організація»). Автор безпідставно вважає, що «ретельна увага, яка приділяється простору і часу в міфології, пояснюється тим, що вони як цілком досяжні й усвідомлені величини можуть бути об'єктом магічних маніпуляцій, зокрема й негативних, що зумовлює існування запобіжних обрядів, які його «захищають». Тому одним із ключових чинників магічного лікування є обряди відтворення часу: «Коли уявити час як числову послідовність, то в момент проведення обряду його виконавці повертаються в стан 0 або в ситуацію абсолютного початку, від якої починається новий відлік часу. Повернення до 0 унеможливорює наслідки тих негативних подій, які вже відбулися, оскільки вони нівелюються обрядом. Новий часовий відлік дає можливість розпочати все спочатку, зарані уникнувши різноманітних нещастів і хвороб» (с. 506). Цікавим у цьому контексті виглядають студії з пояснення опозиційних відношень «того» і «цього» світів, а також тілесних обрядових розташувань.

Загалом монографія А. Темченка є завершеною і цілісною роботою. Вона заслужено претендує на чільне місце серед інших праць із антропології і міфології фольклору.

Юрій Присяжнюк

Саган Г.В. Югослов'яни у XX столітті: громадські та культурні зв'язки з Україною. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 568 с.

Не так давно до наукового доробку української історичної науки долучилася монографія Галини Саган «Югослов'яни у XX столітті: громадські та культурні зв'язки з Україною» (Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 568 с.).

На основі опрацювання великої кількості документів українських та зарубіжних архівів, української та іноземної періодики, діаспорних видань автор рецензованої праці подає масштабну просторово-часову картину розвитку громадських та культурних зв'язків югослов'ян з Україною у XX ст. Глибокий аналіз суспільно-політичних та економічних чинників дозволив авторові показати механізм формування контактів між народами у громадсь-